

IV. NOTY O KSIĄŻKACH

Autorzy not: Agata Bielak [AB], Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska [SNB] i Sebastian Wasiuta [SW].

Legendy Ajnów z czwartej ręki, oprac. Aleksandra Dębińska, Sviatlana Rohach, tłum. legend Sviatlana Rohach, red. Agnieszka Tambor, Jolanta Tambor, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2022, 98 s. („Świat po polsku” 1).

Pierwszą część książki stanowią materiały wprowadzające w postaci kilkunastu rozdziałów poświęconych wyjaśnieniu takich, między innymi, kwestii, jak wkład polskich badaczy – zwłaszcza Bronisława Piłsudskiego i Alfreda Majewicza – w poznanie i udokumentowanie kultury Ajnów, status tego ludu i jego języka w Japonii i na świecie czy brak w języku polskim „etnonimu nazywającego lud Ajnów i ich język”. Jest to bowiem język, który nie istnieje w formie pisanej, a biegle posługuje się nim obecnie dziesięciu „natywnych użytkowników” (s. 9). Ajnowie – zamieszkujący wyspę Hokkaido, część wyspy Honsiu oraz wyspę Sachalin – zasiedlali tereny położone w pobliżu wód (jezior, strumieni, rzek) ze względu na swoje główne zajęcie: rybołówstwo. Od XII wieku Ajnowie stanowili w Japonii mniejszość etniczną, której to mniejszości autonomia podlegała kwestionowaniu, a status Ajnów jest dla Japończyków kwestią dyskusyjną nawet obecnie (s. 22–23), chociaż podjęto także działania mające na celu odnowienie i promocję kultury Ajnów. W omawianym tomie czytelnik otrzymuje przekład na język polski trzydziestu jeden legend zaczerpniętych z *Ajnu densetsushū* (Zbiór legend ajnuskich) autorstwa Genō Sahashimy. Ścisłe biorąc, legendy z ajnuskiego na japoński przełożył Sahashima (1971), fragmenty jego zbioru z japońskiego na rosyjski – Eugeniusz Użynin (2014), te zaś z rosyjskiego na polski – Sviatlana Rohach. Stąd bierze się tytułowe określenie: legendy „z czwartej ręki”. Poszczególne teksty (utwory) podane są z komentarzem w przypisach, który ma charakter zarówno językowy, jak i rzeczowy. Nie całkiem od rzeczy będzie, jeśli wspomni się, że omawiana książka wyróżnia się w masie obecnej polskiej naukowej produkcji wydawniczej. Jest ilustrowana – a zważywszy na jej stosunkowo niewielką objętość, można rzec nawet: bogato ilustrowana – kolorowymi fotografiami (między innymi potraw, strojów czy zabudowań ajnuskich), zawiera bibliografię, indeks osób, spis ilustracji oraz streszczenie w języku angielskim. [SW]

Słowo i człowiek: k 100-letiju so dnja roždenija akademika Nikity Il'iča Tolstogo, otv. red. S.M. Tolstaja, Moskva: Indrik 2023, 744 s.

Książka poświęcona jest pamięci rosyjskiego uczonego sławisty Nikity Iljicza Tolstoja i przygotowana z okazji jego setnej rocznicy urodzin. Autorami w tomie są uczniowie, przyjaciele i kontynuatorzy myśli Tolstoja, pochodzący z różnych stron świata: z Rosji, Białorusi, Ukrainy, Czech, Bułgarii, Serbii, Słowenii, Austrii, Wielkiej Brytanii, Francji, Niemiec, Kanady i Japonii. Zakres problematyki podejmowanej w tomie jest bardzo szeroki – autorzy nawiązują do bogatej spuścizny rosyjskiego uczonego – są to prace z zakresu

słowiańskiej leksykologii i semazjologii, dialektologii i geografii lingwistycznej, historii słowiańskich języków i literatury, etnolingwistyki, folkloru, starożytności słowiańskich oraz dziejów slawistyki. Całość została uporządkowana w cztery działy: „Językoznawstwo. Filologia. Historia nauki” (22 artykuły), „Etnolingwistyka. Folklorystyka. Semiotyka kultury” (17 artykułów), „Wspomnienia” (15 pozycji) i „Korespondencja”. [SNB]

Święty Andrzej Bobola a tożsamość narodowa Polaków, red. Władysława Bryły, Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2023, 188 s.

W książce zostały opublikowane referaty wygłoszone podczas sympozjum naukowego *Święty Andrzej Bobola a tożsamość narodowa Polaków*, które odbyło się w 2021 roku w Lublinie w parafii pw. św. Andrzeja Boboli oraz w Wyższej Szkole Społeczno-Przyrodniczej im. Wincentego Pola. Inicjatorem tego sympozjum był ks. Mirosław Ładniak, proboszcz tej parafii, z którym wywiad, zatytułowany *Moje kapłaństwo*, otwiera tę publikację. W książce zamieszczone zostało również wystąpienie ks. Józefa Niźnika, kustosa sanktuarium św. Andrzeja Boboli – mówi m.in. o kilkakrotnym ukazaniu się mu tego świętego, który prosił, by czczono go w Strachocinie. Tematem artykułu Zbigniewa Barcińskiego jest inspirująca rola św. Andrzeja Boboli w kształtowaniu charakteru i samowychowaniu. Tekst Adama Bieli zawiera refleksje psychologiczne na temat dojrzewania do świętości Andrzeja Boboli, a Dorota Kornas-Biela w artykule *Święty Andrzej Bobola świętym na każdy dzień* podjęła próbę ukazania, jak można czerpać z biografii tego świętego wskazówki do własnego rozwoju i samowychowania. Tekst Władysławy Bryły *Święty Andrzej Bobola – nasz patron* zawiera analizę tekstu modlitwy do św. Andrzeja Boboli, zatytułowanej *Modlitwa o pomoc w trudnych czasach*. Przedmiotem rozważań Witolda Kłaczewskiego jest sytuacja polityczno-militarna Rzeczypospolitej w połowie XVII wieku. Małgorzata Nowak w tekście *Święty Andrzej Bobola we współczesnej hagiografii* poddała analizie wybrane współczesne szkice biograficzne o św. Andrzeju Boboli, wydane w latach 1986–2017. Dwa ostatnie artykuły w tym tomie zostały przygotowane przez Czesława Ryszkę (*Święty Andrzej Bobola: Ego sum Sodalis Marianus*) oraz Janusza Wronę (*Andrzej Bobola a religijność Polaków XX/XXI wieku. Patron trudnych czasów jako istotny członek polskiej religijności*). Aneks do książki zawiera teksty modlitw do św. Andrzeja Boboli. [AB]

Ewa Głazewska, Małgorzata Karwatowska, *Humor w „czasach zarazy”*, Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2023, 265 s.

Autorki w kolejnej publikacji monograficznej podejmują analizę najbardziej aktualnych fenomenów językowo-społeczno-kulturowych związanych z trwającą od wiosny 2020 r. pandemią koronawirusa SARS-CoV-2 i choroby COVID-19. W kolejnych rozdziałach swojego opracowania kolejno: przedstawiają teoretyczne tło badań nad humorem (rozdział I); analizują *covidowe dowcipy* (rozdział II); opisują przejawy humoru obecnego na maskach ochronnych, których noszenie na twarzy miało na celu ograniczenie rozprzestrzeniania się koronawirusa (rozdział III); analizują memy internetowe związane z pandemią – *koronamemy* (rozdział IV), a także dwa „pandemiczne przypadki badawcze” – *social distancing* i *Coronalisa* ‘nawiązująca do pandemii koronawirusa przeróbka portretu Mony Lisy’ (rozdział V). W bogato udokumentowanym materiałowo wywodzie autorki przekonująco wykazują, że humor ostatnich lat – tytułowych „czasów zarazy” – pełni funkcję nie tylko zabawową, lecz jak najbardziej poważną. Jego celem jest przede wszystkim oswojenie lęku przed śmiercią i łagodzenie poczucia niepewności i napięcia wywołanego nagłą zmianą modelu funkcjonowania człowieka w społeczeństwie. [SW]

Celina Heliasz-Nowosielska, *(Multi)modalność w narracjach o komunikacji. Relacjonowanie działań komunikacyjnych a ich werbalne i niewerbalne sposoby realizacji*, Warszawa: Wydawnictwa UW, 2023, 262 s.

Monografia poświęcona jest badaniom relacji z działań komunikacyjnych. Analizowane materiały pochodzą z Narodowego Korpusu Języka Polskiego, stron internetowych oraz Korpusu Narracji o Komunikacji, stworzonego na potrzeby tej pracy, który składa się z wypowiedzi 101 dorosłych osób. Zamierzeniem autorki jest integracja badań języka i komunikacji spod znaku teorii aktów mowy oraz multimodalności, a także udzielenie odpowiedzi „na pytania o zależności między modalnością działań komunikacyjnych a słownictwem, strukturami i wzorcami narracyjnymi używanymi do ich relacjonowania” (s. 227). [SW]

Eugeniusz Słuszkiewicz, *Dzieła zebrane*, red., wstęp, oprac. Marcin Lisiecki, t. 1–2, Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2022–2023, 652 s. i 708 s.

Edycja pism Eugeniusza Leonarda Słuszkiewicza (1901–1981), polskiego językoznawcy, indologa i armenisty, zaplanowana została na kilka tomów. W pierwszym z nich, zatytułowanym *Studia nad Ramajaną*, zawarto przede wszystkim przedruk rozprawy *Przyczynki do badań nad dziejami redakcji Rāmāyaṇy z 1938 r.* Ponadto znajdują się w nim związane z tematem artykuły Słuszkiewicza, głównie w języku francuskim, i materiały archiwalne. Tom ten w obszernej części wstępnej wprowadza również czytelnika w biografię i tematykę badań autora. Służą temu wspomnienie córki profesora o ojcu, a także opracowane przez redaktora tomu biografia naukowa Słuszkiewicza, kalendarium jego życia, fotografie i reprodukcje dokumentów oraz wprowadzenie do lektury w postaci rozdziału *Eugeniusz L. Słuszkiewicz i jego badania nad Ramajaną*. Z kolei tom 2, *Literatura i teatr indyjski*, przynosi artykuły dotyczące teatru i literatury Indii oraz przekłady literatury sanskryckiej, a także – jak w tomie poprzednim – wybór niepublikowanych dotąd materiałów archiwalnych. Na stronie wydawcy – po zeskanowaniu kodów QR podanych w poszczególnych tomach – udostępnione są w formie elektronicznej dodatkowe treści, między innymi fragmenty rękopisów i maszynopisów autora.

Czytelnik zainteresowany dorobkiem tego klasyka polskiej indologii może pogłębić jego znajomość, sięgając także po dostępny aktualnie (2023) dodruk drugiego wydania monografii *Pradzieje i legendy Indii* (Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Dialog, 2001, 444 s.). Praca ta obejmuje przedklasyczny okres kultury indyjskiej, od *wed* po *Mahabharatę* i *Ramajanę*, a więc – jak podaje we wstępie Maria Krzysztof Byrski – epokę trwającą od 1500 roku przed Chrystusem do 400 roku po Chrystusie. Wstęp ten daje zresztą również wgląd w historię polskiej nauki powojennej przez pryzmat życia profesora Słuszkiewicza, który podupadł na zdrowiu, dojeżdżając przez dziewiętnaście lat z Torunia do pracy w Uniwersytecie Warszawskim i przez pierwsze lata prowadząc samemu wszystkie zajęcia na powstającej tam indologii. [SW]

Alina Szwajczuk, *Semantic motivation of plant names. A contrastive analysis of Latin, Polish and English*, Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2023, 240 s.

Celem pracy jest synchroniczna analiza naukowych i zwyczajowych nazw roślin ozdobnych w językach polskim i angielskim. Podstawą identyfikacji roślin, o których mowa,

są ich nazwy łacińskie. Spośród 196 nazw (zestawień) poddanych analizie, całkowita równoważność z łaciną zachodzi w 78 polskich nazwach pospolitych (wobec 46 nazw angielskich). Częściowa równoważność z łaciną – w 93 nazwach angielskich, a 104 nazwach polskich. Ekwiwalencja zerowa (czyli brak ekwiwalencji) – w 45 nazwach angielskich, a 16 polskich. Niejasna ekwiwalencja pojawiła się w 6 nazwach polskich, a 1 angielskiej (s. 221). Natomiast porównanie nazw polskich i angielskich dało następujące rezultaty: ekwiwalencja całkowita zachodzi w 38 przykładach, częściowa w 101, zerowa w 50, a niejasna w 7. Stąd wniosek, że nazwy polskie wykazują większą zgodność z łaciną niż z angielskim (s. 222). [SW]

Ryszard Wylecioł, *Andare a casa o in casa? Analisi cognitiva della preposizione semplice italiana*, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2021, 214 s.

Rozprawa z zakresu językoznawstwa kognitywnego; autor korzysta z koncepcji gramatyki kognitywnej Rolanda Langackera. Punktem wyjścia jest włoski czasownik *andare*, uczestniczący w wyrażaniu relacji [IŚĆ]/[JECHAĆ] w połączeniu z różnymi przyimkami, np. *andare a scuola* ‘iść do szkoły’, *andare in ufficio* ‘iść do biura’. Analiza dotyczy połączeń tego czasownika z przyimkami prostymi „w wyrażeniach niepoprzedzonych rodzajnikiem”. Autor dąży do wyjaśnienia roli landmarka w takich połączeniach przyimka z czasownikiem *andare*. [SW]

Grzegorz Żuk, *Ogrody szczęścia*, Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2022, 216 s.

Badania nad fenomenem ogrodu w różnych epokach i cywilizacjach ma długą tradycję. Wkład do tych badań wnosi również autor *Ogrodów szczęścia*. Monografia składa się z trzech rozdziałów. W pierwszym (*Ogród rajski – początek i wieczne trwanie*) przybliżone zostaje biblijne rozumienie ogrodu, którego prototypem jest ogród rajski. Rozdział drugi (*Odnaleźć siebie*) poświęcony jest rekonstrukcji poglądów na temat roli ogrodu u starożytnych greckich filozofów: Sokratesa, Platona, Arystotelesa, Epikura. Natomiast ideom Henryka Jordana poświęcona jest większa część rozdziału trzeciego (*Misja: paideia*). Ogólnie ujmując, wspólne dla tych trzech koncepcji jest rozumienie ogrodu jako przestrzeni nie-zwyczajnej, dobrej, w jakiś sposób oddzielającej człowieka od „zwykłego” i nierzadko chaotycznego świata. Takiej, która korzystnie wpływa na ludzkie procesy psychiczne, sprzyja wyciszeniu, ale także twórczemu działaniu. [SW]